

elemek közül (s nem is mindig a legfontosabb; hiszen az alternatív javaslatok közti választás rendszerint elhatározás kérdése). Teóriái viszont — legyenek ezek „középfokúak” vagy egyetlen kikristályosodott elméletrendszer — túlnyúlnak az oktatásügy közvetlen érdeklődésén. A társadalomtudományok nagy és régóta vitatott területe ez; a marxizmus álláspontja szerint elkötelezettség nélkül objektivitás nem lehetséges. *A neveléstudományi szakember egyéni véleménye és elképzelései azonban csak annyiban válnak oktatáspolitikai érdekesséüekké, amennyiben a vizsgálatok hitelességét befolyásolják, meghatározzák.*

FRANTIŠEK KARŠAI, HANA NEZDOBOVÁ, MARTA BAČOVÁ

NEVELÉSTÖRTÉNETI KUTATÁSOK SZLOVÁKIÁBAN

Közleményünkben a Szlovákiában 1960—1970 között megjelent iskola- és neveléstörténeti munkákat ismertetjük.

Számos pedagógiatörténeti témájú könyv jelent meg ebben az évtizedben, a legjelentősebbek a következők:

MÁTEJ *Jozef*: Slovenské učiteľstvo v boji proti fašizmu (*A szlovák pedagógusok harca a fasizmus ellen*). Pozsony, 1960. 238 oldal. — A könyv két részből áll. A bevezető tanulmány a Szlovákiában 1939 és 1945 között kialakult politikai viszonyokat tárgyalja, s bemutatja a szlovák pedagógusok aktív szerepét a fasizmus elleni harcban. A második rész azoknak a pedagógusoknak az életrajzát közli, akik e harcban estek el.

VAJCIK *Peter*: Život a dielo Róberta Owena (*Owen élete és munkássága*). Pozsony, 1960. 220 oldal. — A könyv válogatást nyújt Owen írásaiból. A szerző terjedelmes bevezető tanulmányában elemzi Owen életét és utópista szocialista reformtörekvéseit.

MATEJ *Jozef*: Ján Kvačala — život a dielo (*J. Kvačala élete és munkássága*). Pozsony, 1962. 80 oldal. — A könyv a kiváló szlovák Comenius-kutató, J. Kvačala (1862—1934) születésének századik évfordulójára készült. Értékeli Kvačala jelentőségét neveléstörténet szempontjából, különös tekintettel úttörő Comenius-kutatásaira.

POTEMROVA *Maria*: Hudobné školstvo v Košiciach v rokoch 1945—1964. (*A kassai zeneiskolák 1945 és 1964 között.*) Kassa, 1965. 230 oldal. — A szerző bevezetőjében felvázolja a 18. és 19. században Szlovákiában működő zeneiskolák fejlődését, majd a kassai zeneiskolák 1919 és 1945 közötti helyzetével foglalkozik. A munka magvát a kassai zeneiskolák 1945—1964 közötti állapot-rajza alkotja.

KARŠAI *František*: Stúpenci J. A. Komenského v politických a školských dejinách Prešova (*Comenius követői Eperjes politikai és iskolai történetében*). Pozsony, 1965. 106 oldal. — A szerző, bár helyi témát dolgoz fel, de ezt az európai összefüggések széleskörű figyelembevételével teszi, különös tekintettel arra a politikai és pedagógiai hatásra, amelyet Comenius gyakorolt Eperjesre, erre a régi, szláv kultúrájáról híres városra. A könyv összefoglalása áttekintést nyújt a Szlovákiában kialakult, Comeniushoz fűződő pedagógiai hagyományokról.

ŠTILLA *Miloš*: Znievske gymnázium (*A znióváráljai gimnázium*). Besztercebánya, 1966. 320 oldal. — A szerző felvázolja a három szlovák patronátus-

gimnázium egyikének 1869—1874 közötti történetét, az alapítás századik évfordulója alkalmából, s elemzi az iskola belső életét, valamint a tanári kar társadalmi tevékenységét.

RUŽIČKA *Vladislav*: Dejiny slovenského šlabikára (*A szlovák ábécéskönyv története*). Pozsony, 1966. 190 oldal. — A könyv bemutatja a szlovák ábécés könyvek kialakulását és történeti fejlődési útját, kiegészítve egy teljességre törekvő bibliográfiával.

KARŠAI *František*: J. A. Komenský a Slovensko (*Comenius és Szlovákia*). Pozsony, 1970. 365 oldal, képmellékletekkel és Morvaország Comenius-féle térképével. — A monográfiát Comenius halálának 300. évfordulójára adták ki. A szerző, beleágazva az európai fejlődésbe, részletesen bemutatja és mélyrehatóan értékeli Comenius szlovákiai tevékenységének társadalmi-politikai és pedagógiai eredményeit, életének ez idő alatti alakulását és képet nyújt arról a sokrétű pedagógiai hatásról, amelyet Comenius gyakorolt Szlovákiára három évszázadon keresztül, máig.

ČUMA *Andrej*: Jan Amos Komenský i ruszkaja skola (*Comenius és az orosz iskola*). Pozsony, 1970. 116 oldal. — A szerző orosz nyelvű könyvének anyagát a Szovjetunióban általa feltárt levéltári anyag alapján dolgozta fel, s azt kívánta bemutatni: hogyan terjedtek el a Comenius-féle tankönyvek Oroszországban. Utal arra a pedagógiai befolyásra is, amelyet Comenius gyakorolt az orosz iskolára a XVIII. század 70-es éveitől.

MÁTEJ *JOZEF*: Kapitoly z dejín slovenského školstva a pedagogiky 19. a 20. storočia (*Fejezetek a 19. és 20. századi szlovák iskola- és neveléstörténelemből*). Pozsony, 1970. 161 oldal. — A Szlovákia területén a 19. és 20. században működő iskolarendszer fejlődését, az itt érvényesülő pedagógiai elmélet alakulásának történetét dolgozza fel a könyv szerzője.

Az utóbbi években megjelent *gyűjteményes kötetek* közül a következőket emeljük ki:

Štúrovcí a slovenská škola v I. polovici 19. storočia (*Štúr követői és a szlovák iskola a 19. század első felében*). A bevezető tanulmányt írta: L. BAKOŠ. Pozsony, 1960. 356 oldal. — A kötet válogatott dokumentumokat tartalmaz. A bevezető tanulmány a 19. század első felének gazdasági és politikai viszonyai alapján értékeli a korabeli magyarországi iskolarendszert, szervezeti és tartalmi szempontból egyaránt. Meghatározza Štúr követőinek a nemzeti megújodási mozgalomban betöltött helyét, s elemzi L. Štúr személyiségét, a szlovák iskoláért és kultúráért folytatott harcát.

Sto rokov revúckeho gymnázia. 1862—1962. (*A nagyrócei gimnázium száz éves*). Pozsony, 1965. 119 oldal. — A nagyrócei gimnázium alapításának jubileuma alkalmából 1962. szeptember 15-én tartott tudományos konferencián elhangzott előadások gyűjteménye.

Sto rokov slovenského gymnázia v Martine. (*A turócszentmártoni szlovák gimnázium száz éves*). Pozsony, 1967. 591 oldal. — Az emlékkönyv vezető tanulmányát JOZEF MÁTEJ írta „*A turócszentmártoni gimnázium és helye a szlovák neveléstörténelemben (1867—1875)*” címmel.

50 rokov Univerzity Komenského. (*Ötven éves a Komenszky-Egyetem*). Pozsony, 1969. 632 oldal. — A kötet a pozsonyi Komenszky-Egyetem fennállásának ötven éves jubileumára jelent meg, tanulmányai bemutatják az egyes karok fejlődését és munkáját az alapítástól napjainkig.

Kapitoly z histórie materského školstva na Slovensku (*Fejezetek a szlovákiai óvodák történetéből*). Pozsony, 1970. 187 oldal. — A tanulmánygyűjtemény abból

az alkalomból jelent meg, hogy 140 éve létesítették Szlovákiában az első óvodát, Besztercebányán. A vezető tanulmányt JÁN MIKLEŠ írta, az intézményes óvodai nevelés magyarországi kialakulásáról.

Slovenské školostvo po oslobodení (*A szlovák iskolarendszer a felszabadulás után*). Pozsony, 1970. 219 oldal. Az összeállító munkaközösség vezetője JÁN KOTOČ. — Ez a tanulmánygyűjtemény Csehszlovákia felszabadulásának 25. évfordulójára jelent meg és Szlovákia oktatási-nevelési rendszerének negyedszázados fejlődését tárgyalja.

Megemlítünk néhány jelentős pedagógiai tanulmányt, amelyek vegyes tartalmú gyűjteményes munkákban jelentek meg:

KARŠAI František: Z minulosti školstva Šariša a Zemplína (*Sáros és Zemplén iskoláinak múltjából*). „Nové Obzory”, Kelet-Szlovákia Honismereti Évkönyve. Kassa, 1960. 2. szám.; ugyanő: Exemplár Komenského mapy Moravy na východnom Slovensku (*Morvaország Comenius-féle térképének példánya Kelet-Szlovákiában*). „Nové Obzory”, Kassa, 1960. 2. szám.

PASÍAR Štefan: Ludovýchova a ludovýchovné úsilie v matičných rokoch (*Népnevelés és népnevelési törekvések a Matica Slovenska éveiben*). A „Matica slovenská v našich dejinách” c. tanulmánykötetben. Pozsony, 1963. 50—73. oldal. — A szerző bemutatja azt a sokrétű tevékenységet, amelyet a Matica Slovenska végzett Szlovákiában a népművelés érdekében.

MIKLEŠ Ján: Kapitola z pokrokovej tradície breznianskych učiteľov v 17. storočí (*Fejezetek a 17. századi Breznó pedagógusainak haladó hagyományairól*). A tanulmány ismerteti két kiemelkedő breznóbányai tanár: Czabán Izsák és Ján Hanzel tevékenységét. — Ugyanő: Filantropizmus Márie Terézie Brunšvickej a správy slovenských časopisov o potrebe zakladat detské opatrovne v 19. storočí na Slovensku. (*Brunszvik Teréz filantropizmusa és a 19. századi szlovák folyóiratok cikkei az óvodák létesítésének szükségességéről*). A tanulmány a 19. századi szlovákiai óvodák fejlődésével foglalkozik, különös tekintettel Brunszvik Teréznek a magyarországi kisdudóvók létesítésével kapcsolatos tevékenységére. — Mindkét tanulmány a besztercebányai Tanárképző Intézet 1964-ben Pozsonyban megjelent, „Zborník Pedagogického inštitútu v Banskej Bystrici” című tanulmánygyűjteményében található.

SCHUBERT Jozef: Dvadsat rokov vysokoškolského vzdelávania učiteľov základných škôlna Slovensku (*Az általános iskolai pedagógusok főiskolai képzésének húsz éves fejlődése Szlovákiában*). A tanulmány a nagyszombati Pedagógiai Kar 1966-ban Pozsonyban kiadott, „Universitas Comeniana Facultas Pedagogica Tyrnaviensis. 3.” című gyűjteményes kötetében jelent meg. — E sorozat 1969-i kötetében jelent meg a következő két tanulmány: MARCINKÉCH A. J.: Rozvíjanie intelektuálnych schopností podľa učenia prof. Jána Horvátha, profeszora na trnavskej univerzite (*Horváth Jánosnak, a nagyszombati egyetem professzorának elmélete az intellektuális képességek fejlesztéséről*). A tanulmány megvilágítja azokat a pedagógiai és lélektani elveket, amelyeket Horváth János fejtett ki a 18. században a nagyszombati egyetemen, az oktatáselmélet terén. — MIKLOVIČ Ernest: Reformné pedagogické hnutie v trnavskom okrese (*Pedagógiai reformmozgalom Nagyszombat vidékén*). A tanulmány az első Csehszlovák Köztársaság idején kibontakozó pedagógiai reformizmus kérdéseit fejtegeti, s bemutatja ennek Nagyszombat-környéki tükröződését.

SMIDÁK Dezider: Vplyv maďarizačného spôkladu Femka na vývoj slovenskej spoločnosti (*Az FMK magyarosító társaság hatása a szlovák társadalom fejlődésére*). A tanulmány, amely a nyitrai Pedagógiai Kar tanulmánygyűjteményében

(Zborník Pedagogickej fakulty v Nitre) 1966-ban jelent meg, az FMK-társaság társadalmi összetételét, politikai irányvonalát, valamint a szlovák nemzet elmagyarosítására irányuló törekvéseit tárgyalja.

1967-ben Kassán jelent meg a „Prešovské kolégium v slovenských dejinách” (*Az eperjesi kollégium szerepe a szlovák történelemben*) című tanulmánygyűjtemény. E nagyszabású munkából a következő tanulmányokat emeljük ki:

BOKES František: Rozvoj vyššieho školstva na Slovensku v 17—19. storočí (*A felsőoktatás fejlődése Szlovákiában a 17—19. században*). — **KARŠAI Frantisek**: Prešovské kolégium v dejinách pedagogiky (*Az eperjesi kollégium szerepe a neveléstörténetben*). — **KOVIJANIČ Risto**: Študium srbských študentov na Slovensku 18—19. storočí (*Szerb diákok tanulmányai Szlovákiában a 18—19. században*). — **LAZAR Ervin**: Vedecká činnosť na prešovskom kolégiu (*Tudományos tevékenység az eperjesi kollégiumban a 17. századtól 1945-ig*).

1967-ben emlékeztek meg a pozsonyi Academia Istropolitana, a VITÉZ János által életre hívott első pozsonyi egyetem alapításának ötszázadik évfordulójáról. Ebből az alkalomból adták ki Pozsonyban 1967-ben a „Humanizmus a reneszancia na Slovensku” (*Humanizmus és reneszánsz Szlovákiában*) című kötetet, amelynek legjelentősebb tanulmányai a következők:

REBRO Karol: Istropolitana a Bologna (*Az Academia Istropolitana és Bologna*). A szerző a pozsonyi egyetem szervezetét a bolognai egyetem szervezetével veti össze. — **ZATHEY Jerzy**: Martin Bylica az Olkusza, profesor Academie Istropolitany (*Olkuszi Bylica Márton, az Academia Istropolitana professzora*). A lengyel szerző a híres lengyel csillagászról ír, aki pozsonyi tanársága előtt Mátyás király udvari asztronómusa volt, majd Krakkóban működött, s szoros kapcsolatokat tartott fenn az itáliai egyetemekkel. — **VAJCÍK Peter**: Nižšie školstvo na Slovensku v 15—16. storočí (*Alsófokú iskolák Szlovákiában a 15—16. században*). A szerző felvázolja a szlovákiai iskolarendszer fejlődésének kezdeteit, amely szoros összefüggésben fejlődött az európai iskolafejlődés egészével. — **KAVKA František**: Slovenští študenti na pražské univerzite v 15. a 16. století (*Szlovák hallgatók a prágai egyetemen a 15. és a 16. században*). A tanulmány tisztázza a prágai egyetemen tanuló szlovákiai hallgatók származásának topográfiai kérdéseit, Prágában tanulásuk okait, és bemutatja, hogyan hatott a reformáció tanulmányi helyük megválasztására. — **HORVÁTH Pavel**: Študenti zo Slovenska na krakovskej univerzite v 15. a prvej polovici 16. storočia (*Szlovák hallgatók a krakkói egyetemen a 15. században és a 16. század első felében*). A tanulmány megvilágítja, hogy milyen széles körből látogatták a krakkói egyetemet a külföldi hallgatók, akik között ott voltak a szlovák hallgatók is, különösen a reformáció elterjedése előtt; ezután érdeklődésük inkább a német egyetemek, különösen Wittenberg felé fordult. — **KUČERA Matúš**: Študenti zo Slovenska na viedenskej univerzite do roku 1530 (*Szlovák hallgatók a bécsi egyetemen 1530 előtt*). — A kötetben két magyarországi szerző, **CSIZMADIA Andor** és **KOVÁCS Endre** tanulmánya is szerepel.

HLEBA Edmund: Samo Tomášik a maďarizačné tendencie na prešovskom kolégiu (*S. Tomášik és az eperjesi kollégiumban érvényesülő magyarosító irányzatok*). A szerző S. Tomášik eperjesi tevékenységét ismerteti: az ő vezetésével harcolták ki a 19. században az eperjesi kollégiumban a szlovákoknak a szlovák irodalmi nyelvhez való jogát. Az eperjesi Filozófiai Fakultás „Literárnovedný zborník 2.” című kötetében (Pozsony, 1970.) jelent meg ez a tanulmány.

A szlovákiai pedagógiai folyóiratok közül különösen sok neveléstörténeti

tanulmányt közölt az elmúlt évtizedben a *Jednotná Škola*. Ezek közül kiemeljük a következőket:

MÁTEJ Jozef: Slovenské gymnáziá matičného obdobia (*Szlovák gimnáziumok a Matica Slovenska korában*). 1964. 63—70., 174—183. old. — A tanulmány a három szlovák patronátus-gimnázium (Nagyróce, Znióvaralja, Turócszentmárton) 1863—1875 közötti történetével foglalkozik. Értékeli a gimnáziumok jelentőségét a szlovák művelődés szempontjából, kritizálva a korabeli magyar kormány magyarosító törekvéseit.

GALLO Ján: Vznik materských škôl na Slovensku (*Az óvodák kialakulása Szlovákiában*). 1964. 365—371. old. — Adalékok a szlovákiai óvodák keletkezésének történetéhez.

MIKLEŠ Ján: Vznik detských opatrovní v Uhorsku v prvej polovici 19. storočia (*A magyarországi óvodák keletkezése a 19. század első felében*). 1964. 638—657. old. A szerző levéltári anyagot közöl a magyarországi óvodák keletkezésének történetéhez, nagyra értékelve Brunszvik Teréz törekvéseit.

RUŽIČKA Vladislav: Ch. G. Salzmann — anticipátor spojenia školy so životom (*Salzmann — az iskola és az élet összekapcsolásának előfutára*). 1964. 754—761. old. A szerző kimutatja, hogy Salzmann pedagógiájának hatására a szlovák iskolákban is népszerűsítették a gyakorlati tantárgyakat, amelyek közelebb hozták az oktatást a gyakorlati élethez.

HLEBA Edmund: Z učiteľského pôsobenia Jána Chalupku v Kežmarku (*J. Chalupka késmárki tanári tevékenységéről*). 1964. 921—933. old. J. Chalupka nemcsak kiváló drámaíró, hanem a késmárki líceum kitűnő tanára is volt 1818 és 1824 között.

BOKES František: Príspevok ku školským pomerom na Slovensku v 60. rokoch 19. storočia (*Adalék a 19. század 60-as éveinek szlovákiai iskolái viszonyaihoz*). 1965. 78—88. old. A szerző vázlatosan ismerteti a szlovák elemi és középiskolák keletkezését az 1860-as években, különös tekintettel a nemzeti vonatkozásokra.

MIKLEŠ Ján: Základy a pramene teórie predškolskej výchovy v prvých detských opatrovniach v Uhorsku (*Az első magyar óvodákban folyó nevelés elméletének alapjai és forrásai*). 1965. 353—372., 455—474. old. A terjedelmes tanulmány többek között kimutatja, hogy milyen pedagógiai hatást gyakoroltak a Szlovákiában működő óvodapedagógusokra az olyan jelentős szerzők, mint Comenius, Owen, Wilderspin, Wertheimer, Diesterweg.

ČUMA Andrej: Ján Matias Schaden a jeho účasť pri vydávaní prvého ruského Orbisu Pictusu J. A. Komenského (*J. M. Schaden szerepe Comenius Orbis Pictusának első orosznyelvű kiadásában*). 1965. 554—569. old. A tanulmány Pozsony szülöttéről szól, akit 1756-ban hívtak meg a moszkvai egyetemi gimnáziumok rektorává és aki résztvett az Orbis Pictus első orosznyelvű kiadásában.

BOKES František: Niekoľko poznámok k poznávaniu triednych a národnostných pomerov uhorského školstva v období rakúsko-uhorského dualizmu (*Néhány megjegyzés az osztrák—magyar dualizmus korabeli magyar iskolarendszer osztálytársadalmi és nemzetiségi viszonyainak tanulmányozásához*). 1965. 733—743. old. A szerző hangsúlyozza, hogy a magyar burzsoázia iskolapolitikáját a lenini elvek alapján kell vizsgálni.

GALLO Ján: Náhlady slovenských buržoázných činiteľov na predškolskú výchovu v 19. storočí (*19. századi szlovák polgári nézetek az óvodai nevelésről*). 1966. 148—156. old. A tanulmány azt vizsgálja, hogy milyen szerepet töltek be az óvodák a szlovákiai kispolgárság körében, valamint ismerteti J. M. Hurban, J. Kollar és J. Záborsky idevonatkozó nézeteit is.

HAMAŠ *Ludovít*: Z dejín poľnohospodárskeho školstva na Slovensku do roku 1918 (*A szlovák mezőgazdasági iskolák története 1918 előtt*). 1966. 445—460. old.

HLEBA *Edmund*: Profesorský zbor a didaktické problémy kežmarského lýcea v 20 rokoch 19. storočia (*A késmárki liceum tanári kara és oktatási problémái a 19. század 20-as éveiben*). 1966. 549—563. old.

MARCINKECH *A. J.*: Psychologické vedy na trnavskej univerzite (*A pszichológiai tudományok a nagyszombati egyetemen*). 1966. 648—653. old. A cikk ismerteti a 17—18. században a nagyszombati egyetemen oktatott lélektan koncepcióját, s kimutatja hatásait a pedagógia elméletére.

HLEBA *Edmund*: Pedagógické snahy Adama Hlovíka (*Hlovík Ádám pedagógiai törekvései*). 1966. 941—951. old. Hlovík Ádám, Sáros-Zemplén megye főispánja nagy figyelmet fordított e megyék iskoláira.

KARŠAI *František*: Prešovské školstvo od najstarších čias do roku 1945 (*Az eperjesi iskolák története a legrégebb időktől 1945-ig*). 1967. 157—175. old. A szerző a 15. századtól kezdve mutatja be e jelentős város iskolaügyét, legkiválóbb pedagógusait.

GALLO *Ján*: Stefan Homola a jeho miesto v dejinách slovenského školstva 19. storočia (*Štefán Homola és helye a 19. századi szlovák iskolaügyben*). 1967. 259—271. old. Homola a Štúr-korabeli szlovák nemzeti megújulás egyik kiváló alakja volt.

HLEBA *Edmund*: Školské pomery na kežmarskom lýceu za účinkovania Jána Chalupku (*A késmárki liceum helyzete J. Chalupka ottani működése idején*). 1967. 458—470. old. A szerző a késmárki liceum 1818—1824 közötti életének részleteit mutatja be.

BOKES *František*: Náčrt vývoja vyššieho a vysokého školstva na Slovensku (*A szlovákiai felsőfokú oktatás vázlatos fejlődése*). 1967. 636—650. old. A szerző vázlatos képet rajzol a szlovákiai felsőfokú oktatás történetéről az Academia Istropolitana megalapításától egészen a pozsonyi Komenszky-Egyetem megnyitásáig.

HLEBA *Edmund*: Sociálne a pedagogické problémy dedinských učiteľov východného Slovenska v 60. rokoch 19. storočia (*Kelet-Szlovákia falusi tanítóinak társadalmi és pedagógiai problémái az 1860-as években*). 1967. 740—750. old. A szerző elemzi azt a helyzetet, amiben a szlovák iskolák tanítói éltek és dolgoztak a 19. század második felében.

KRAJČOVIČ *Milan*: Školská politika a úsilie o obnovu martinského gymnázia v 90. rokoch 19. storočia (*Iskolapolitika és a turócszentmártoni gimnázium újbóli megnyitására irányuló törekvések az 1890-es években*). 1968. 65—79. old. A szerző eddig ismeretlen jugoszláv források alapján felhívja a figyelmet a turócszentmártoni gimnázium betiltásával kapcsolatos, még feltáratlan összefüggésekre, különös tekintettel Trifunac parlamenti interpellációjára.

MILO *Štefan*: K problémom vzdelávania učiteľov národnej školy za buržoáznej ČSR (*A népiskolai pedagógusok képzésének problémái a polgári Csehszlovák Köztársaság idején*). 1968. 464—473. old. A szerző a két világháború közötti Csehszlovákiában működő népiskolák tanerői kiképzésének állapotát és fejlődését tárgyalja, a csehországi és a szlovákiai tanítóképző intézetek tanterveivel illusztrálva fejtegetéseit.

MÁTEJ *Jozef*: Vývin slovenského školstva v rokoch 1918 až 1945. (*A szlovák iskolarendszer fejlődése 1918 és 1945 között*). 1968. 634—657. old. A tanulmány áttekintést nyújt Szlovákia különböző iskolatípusainak a két világháború kö-

zötti fejlődéséről, és kiemeli, milyen nagy jelentősége volt annak, hogy Szlovákiában már 1944 szeptember 6-án, a Szlovák Nemzeti Felkelés alatt államosították az egész iskolarendszert, és ezzel megteremtették annak alapjait, hogy az a fel szabadulás után hatalmas fejlődésnek indulhatott.

BOROŠ Ondrej: Učiteľom v predmníchovskej Československej republike (*Pedagógus voltam a München előtti csehszlovák köztársaságban*). 1968. 840—856. old. Ondrej Boroš érdemes pedagógus visszaemlékezései.

SROGOŇ Tomáš: Vplyv J. A. Komenského na S. Ormisa (*Comenius hatása Ormisra*). 1968. 921—935. old. S. Ormis, nagyrőcei tanár a 19. század második felében tevékenykedett.

HLEBA Edmund: Pedagogický profil Jána Blahoslava Benediktiho (*J. B. Benedicty pedagógiai profilja*). 1969. 61—77. old. J. B. Benedicty a késmárki líceum professzora és rektora volt.

ROZINAJOVÁ Helena: Nedelné školy na Slovensku (*Vasárnapi iskolák szlovákiában*). 1969. 148—162. old. A 19. századtól kezdve mutatja be a szerző a szlovákiai vasárnapi iskolák keletkezését és elterjedését. Ezeknek az iskoláknak az volt a feladatuk, hogy a szlovák népnek mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi ismereteket nyújtsanak, s magasabbra emeljék az általános műveltséget.

IVANIČOVÁ Livia: Gustáv H. Lojko-Tisovský, priekopník vyučovania slovenskej literatúry (*G. H. Lojko-Tisovský, a szlovák irodalomtanítás úttörője*). 1969. 357—369. old. G. H. Lojko-Tisovský nagyrőcei tanár volt, aki a Štúr-korszak szellemét igyekezett elmélyíteni a tanulóifjúságban. Jelentős szerepe volt a szlovák irodalom iskolai tanításának meghonosításában.

FARKAŠ Štefan: K niektorým otázkám maďarského školstva v ČSR v rokoch 1918—1939. (*A csehszlovákiai magyar iskolák egyes problémái 1918—1939 között*). 1969. 448—462. old. A csehszlovákiai magyar iskolák történetével a kutatások eddig még keveset foglalkoztak. A szerző képet nyújt a Csehszlovák Köztársaságban működő magyar iskolák 1918—1939 közötti helyzetéről, statisztikai adatokkal szemléltetve állapotukat.

MILÓ Štefan: Odras ekonomických pomerov v národnom školstve Nitrianskeho okresu po roku 1918. (*A gazdasági viszonyok tükröződése a nyitrai járás népiskoláiban 1918 után*). 1969. 545—554. old. 1918 után Szlovákia gazdasági elmaradottsága a nyitrai járás iskolarendszerében is tükröződött. Harc folyt az oktatási hibák ellen, a gyermekek iskoláztatásáért, a gyermekmunka kizsákmányolásának megakadályozásáért. A szerző ezt a küzdelmet levéltári adatok alapján mutatja be.

GALLO Ján: August Horislav Škultéty. 1969. 648—658. old. A. H. Škultéty a nagyrőcei gimnázium igazgatója a 19. századi szlovák kultúra kimagasló alakjai közé tartozott.

HLEBA Edmund: Societas Serbica na kežmarskom lýceu v 20. rokoch 19. storočia (*A Societas Serbica a késmárki líceumban az 1820-as években*.) 1969. 828—845. old. A tanulmány eddig kiadatlan levéltári anyagot publikál a Késmárkon tanuló szerb nemzetiségű növendékekről.

POLIAK Ján: Z rukopisných kroník slovenskej evanjelickej fary v Pešti (*Egy pesti evangélikus szlovák pap kéziratok krónikájából*). 1970. 73—82. old. A szerző felhívja a figyelmet ezekre a feljegyzésekre, amelyek a Pest-Budán lakó szlovákoknak a 19. század első felében kialakult kulturális és nemzeti életéről tanúskodnak.

PÄTOPRSTÝ Filip: Matej Bel a niekoľko pohľadov na jeho korešpondenciu (Bél Mátyás nézetei, levelei alapján). 1970. 159—173. old. A cikk ismerteti Bél

Mátyás J. Bohussal, Krmannal és másokkal folytatott, mindmáig kiadatlan levelezését.

RÁŠO Šimon: Štefan Moyzes a slovenské školstvo v druhej polovici 19. storočia (*St. Moyzes és a szlovák iskola a 19. század második felében*). 1970. 262—275. old. A tanulmány elemzi St. Moyzes besztercebányai római katolikus püspöknek, a jeles szlovák hazafinak, a Matica Slovenská első elnökének iskolaügyi vonatkozású munkásságát.

MIKLEŠ Ján: Pedagogický realizmus Jána Duchoňa a Komenského učebnice na strednom Slovensku v 17. storočí (*Ján Duchoň és a Comenius-tankönyvek „pedagógiai realizmusa” Közép-Szlovákiában a 17. században*). 1970. 634—655. old. A szerző bemutatja a korabeli „pedagógiai realizmus” azaz a „reális” ismeretanyag oktatását követelő felfogás tartalmát, amely az Alsted-féle enciklopedizmus hatására honosodott meg Besztercebányán. A tanulmány azt is vizsgálja, hogyan terjedtek el Comenius tankönyvei a 17. században Közép-Szlovákiában.

RUŽIČKA Vladislav: Blatný Potok v dobe Komenského (*Sárospatak Comenius korában*). 1970. 742—755. old. A szerző Comenius 1650—1654 közötti sárospataki működését mutatja be, s ismerteti az ottani latin iskolában végzett munkáját.